

AKADEMİK YAZI NÖVÜ: ESSE

O.Ə. Şükürova

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası

Sosial elmlər kafedrası

ofelya.shukurova@sport.edu.az

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 11 yanvar 2021

Dərc olunub: 5 mart 2021

© 2021 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya: Xarici dil, yəni İngilis dilini öyrənən zaman onun dörd əsas bacarığını təkmilləşdirməyə və öyrənmə istiqamətimizi bu bacarıqlar üzərindən qurmağa çalışırıq. Bu bacarıqlar içərisində tələbələrin ən çox çətinlik çəkdiyi, təbii ki, yazı bacarığıdır. Biz danışdıığımız kimi yazı bilmərik. Hər bir yazı növünün öz yazı qaydaları və forması var. Araşdırdığımız bu məqalədə məhz bəhs etdiyimiz çarələrə toxunulur. Yalnız tələbə olduğunuz müddətdə deyil, həm də məzun olduğunuz zaman və bizim üçün dəyərli olan köçürülə bilən bacarıqları inkişaf etdirməyə və peşəkar bir istiqamət yazmağa imkan verir. Yaxşı bir inşa –esse üçün nə lazımdır? Akademik inşa oxucuları dəlillərə əsaslanan bir fikrə inandırmaq məqsədi daşıyır.

Akademik inşa bir suala və ya tapşırığa cavab verməlidir. Tezis ifadəsi (sualın cavabı) və mübahisəsi olmalıdır. Bir şey təqdim etməyə və ya müzakirə etməyə çalışmalıdır. Akademik inşa məqaləsi müvafiq nümunələri, dəstəkləyici dəlilləri və akademik mətnlərdən və ya etibarlı mənbələrdən məlumatları daxil etməlidir. Məqalə bu sahəni araşdıraraq yaxşı esse yazmaq üçün lazım olan forma və qaydaları təqdim edir.

Açar sözlər: *esse, akademik yazı, tədqiqat mövzusu, məzmun, metodologiya.*

Giriş. Esse, bu gün akademik yazının əsasını təşkil edən xüsusi bir yazı növüdür. Bu janrda mükəmməllik kriteriyaları müəyyən edilmişdir və onlara riayət edilməlidir. Bütün esse yazıçıları yüksək qiymətlər istəyir və çox hazırlıq işləri görməməkdən və yaxşı inşa ya-

zılarının kodlarına və protokollarına riayət etməmək xaricində bunu əldə etmələrini məhdudlaşdıracaq bir şey olmamalıdır. Dəqiq tədqiqatlar esse üçün yaxşı təməllər yarada bilər və araşdırmada əldə edilən məlumatların sintezi yazıçıların orijinal perspektivlərini əldə etmələrinə kömək edə bilər. Mənbələr və sübutlar etibarlı və səlahiyyətli, yerləşməli, müasir, aktual, inandırıcı, nisbətə, etik cəhətdən təmiz və kontekstə uyğun olmalıdır. Esse üç hissədən ibarətdir: giriş, əsas və nəticə. Tezis ifadələri yazıçının yanaşmasını aydınlaşdırmağa kömək edə bilər və paraqraflar, mövzu cümlələri, sözləri və başlıqları bir-birinə bağlamaq, mübahisəni ortaya qoymaq və qurmaq üçün təsirli vasitədir. Diqqəti cəmləşdirmək vacibdir – sualı cavablandırmaq lazımdır. Aydın üslubdan istifadə edin və aydın mübahisəli açıqlamalar verin - uyğun olduğu yerdəki mübahisənin gücünü dəyişdirin.

Tədqiqat metodları. Tədqiqat işində, əsasən, təsviri metoddan, dilin öyrənilməsində lazımi prosedurların tədqiqi üçün araşdırmaların aparılmasından, nəticələrin çıxarılıb müqayisə edilməsi və yekun nəticənin əldə edilməsi yolları tədqiq edilmiş və vacib aspektlərin izahı şəkildə təsviri araşdırılmışdır.

Müzakirə. Esse metodologiyası müəllifin bir inşa və ya tədqiqat işi hazırlamaq üçün istifadə etdiyi müddət olaraq təyin olunur. Bu metodologiya əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənə bilər və mövzudan və işin məqsədindən asılıdır. Bir tələbəyə yazı öncəsi fəaliyyətə başlamazdan əvvəl həm mövzunu, həm də məqsədi qısa bir şəkildə təyin etməsi tövsiyə olunur.

Esse metodologiyasının ilk addımı mövzunu dəqiqləşdirməkdir. Məsələn, oçerkin və ya tədqiqat məqaləsinin ümumi mövzusu Amerika mühafizəkarları və liberallarının ide-

ologiyaları arasındakı fərqlirsə, mövzunun incəldilməsi əsərin növü və məqsədi ilə müəyyənləşdiriləcəkdir. Bir professor yalnız qısa bir məqalə diləyirsə, o zaman inşa metodologiyası çox dar bir mövzu ilə başlayacaq - bəlkə də hökumətin millət iqtisadiyyatındakı rolu ilə əlaqəli bir müqayisə / təzad işi. Bir professor ideoloji fərqləri daha əhatəli şəkildə əhatə etməyi tələb edirsə, tələbə bir sıra xarici mənbələrdən məlumat toplamağı əhatə edən böyük bir tədqiqat işi hazırlamalıdır. Başqa bir nümunə, daha fərdi olan bir tapşırıqdır, yəni verilmiş bir mövzuya fərdin öz reaksiyası olan bir kağız. Bu, həqiqətən, fərqli fikirlərin ideologiyalarına həm araşdırma, həm də fərdi cavab vermə tələb edən esse metodologiyası yazılmasını əhatə edə bilər.

Düzgün esse metodologiyası yazılarının müəyyənləşdirilməsi şagirdlər üçün inşa və ya tədqiqat işi hazırlamaqda mövzularını və yanaşmalarını müəyyənləşdirməyə və dəqiqləşdirməyə çalışdıqları üçün çətin ola bilər. Bu əsas ilkin fəaliyyət səhvdirsə, bu, bütün istehsal söylərini və nəticədə aldığı dərəcəyə təsir edəcəkdir. Müasir dövrdə bir çox internet proqramları vardır ki, onlar esse yazmaqda tələbəyə kömək edə bilər. Bu zaman tələbə ümumi bir mövzu və məqsəd təqdim edə bilər və tapşırığa uyğun olaraq bu mövzunun daraldılmasında və tələbəyə yazı prosesində görməli olduğu yazı metodologiyası yazı prosedurlarının verilməsində peşəkar kömək ala bilər.

İnternet proqramları tərəfindən təklif olunan ikinci bir xidmət, praktik olaraq hər hansı bir mövzuda və hər hansı bir akademik səviyyədə bir inşa metodu nümunəsi təqdim etməkdir. Məsələn, Romeo və Julietin bəzi məqamlarına dair orta məktəb səviyyəsində bir yazı, universitet səviyyəsindəki bir yazıdan daha sadə olacaqdır. İngilis akademiklərimiz, tələbə müştəri tərəfindən verilən parametrlərdən asılı olaraq hər səviyyədə bir inşa metodu nümunəsi təqdim edə bilərlər. Esse metodologiyası nümunəsinə sahib olmaq, tələbənin mövzunun düzgün inkişafını təhlil etməsinə imkan verir ki, bu da şagird öz orijinal işini in-

kişaf etdirdikcə model kimi istifadə oluna bilər.

Akademik İngilis dilini yoxlamaq üçün İnternetə əsaslanan Xarici Dil kimi İngilis dili Testi (TOEFL iBT) kimi standartlaşdırılmış alətlərin populyarlığının artması ilə İngilis dili ikinci və ya xarici dil (ESL / EFL) kimi müəllimləri getdikcə daha da artmaqdadır. Bu öyrənmələrin çoxu üçün TOEFL iBT-nin xüsusilə problemlə bir hissəsi 30 dəqiqəlik müddətli esedir. Şagirdləri referata hazırlamaq üçün müəllimlər qrammatika, söz ehtiyatı və paraqraf quruluşu kimi aşağı səviyyəli yazma bacarıqlarına rəhbərlik etməli və inşa üçün mümkün mövzulardan xəbərdar olmalı və mövzunun faydasına da qərar verməlidirlər. Potensial mövzular çox olduğu üçün təlimatçılar fərdi yazı təkliflərini daha böyük mövzular kateqoriyasında qruplaşdırmalıdır.

Belə qruplaşmada məqalə yazmaq üçün şagirdlərin mövzu kateqoriyalarını yaratmağı istiqamətləndirən bir metod təqdim olunur və bu yanaşmanın üstünlükləri müzakirə olunur. Mümkün mövzular və ya yazı mövzuları kateqoriyası barədə əvvəlcədən məlumatlanmaq gələcək sınaq imtahanında iştirak edənlərin daha yaxşı inşa yazmasına kömək edə bilər. Nəticədə, dil biliklərinin sınağı olan TOEFL-in ümumi məqsədinə uyğun olaraq imtahan verənlərə "tanış" olduqları standartlar əsasında essələrini dizayn edirlər. Bu önbilgi, şagirdlərin ortaya çıxacaq mövzular haqqında onsuz da kifayət qədər məlumatlı olduqlarını və buna görə hazırlıq söylərini qrammatika və lüğət kimi daha aşağı səviyyəli yazı bacarıqlarına cəmləşdirmələri lazım olduğunu göstərir. [1, s. 28].

Esse yazmaq – 'İnşa zərif bir işgəncə formasıdır. Esse sadəcə müəyyən qaydalara, strategiyalara və üslubi konvensiyalara riayət edən bir sənəddir, bunların hamısı öyrənilə və mənimsənilə bilər.

Məqalələr: forma və məzmun. Məqalələr, məntiqi ardıcılıqla yerləşdirilmiş və uyğun ifadə strategiyalarından istifadə edərək, müəy-

yən bir həqiqət və fikir qarışığını özündə cəmləşdirən sənədlərdir. İnşa həm məzmunu (deyilənlər) həm də formanı (söylənmə yolu) izah edir. Bu cəhətlər ayrıdır, ancaq əlaqəsi yoxdur. Çağdaş bir akademik esse, on yeddinci əsrdə yazılan inşadan mütləq fərqli bir forma alaçaqdır. Məsələn, bu gün tipik akademik məqalələr mübahisələrini gücləndirmək üçün sitat gətirilən mənbələrdən daha çox istifadə edir və bir bibliografiyada və ya istinad siyahısında bu mənbələrin tam təfərrüatlarına istinad edilir. İnkişaf etmiş bir bibliografiya və mahiyyət etibarilə cəfəngiyat olan geniş sitatlardan istifadə etməkdənsə, güclü bir mübahisəli, ancaq tək bir istinad olmadan bir inşa yazmaq daha yaxşıdır.

Oxucunuz nə düşündüyünüzü - yəni sizin baxışlarınızı bilmək istəyir. Bununla yanaşı, sadəcə bir sıra fikirlər söyləmək kifayət deyil: məhkəmə salonunda və ya elmi bir simpoziumda olduğu kimi, nəyi iddia etdiyinizi sübut etməlisiniz. Bu o deməkdir ki, fikirlər faktlar və məlumatların təməl daşı üzərində dayanmalıdır. Bu da öz növbəsində mövzunu araşdırmağın lazım olduğunu göstərir.

Oxucu aşağıdakılara dair dəlil axtarır: essedeki araşdırmalar; anlayışlar; düşüncənin orijinallığı [2, s. 11].

Çox fakt və kifayət qədər fikir olmamaq, az fakt və çox fikir yazıda təzad yarada bilər. İnformasiya ilə inandırma arasında tarazlıq yaratmaq həqiqət və fikir arasında bir tarazlıq yaratmaq deməkdir. Essenin strukturlaşdırılması böyük və kiçik fikir və mövzuları məntiqli inkişaf etdirməyiniz üçün planlaşdırma tələb edir. Essede daha təsirli olmaq bu deməkdir: təhlil, prioritet parametrlər, strategiyalar.

Essenin başlanğıcda düzgün qurulması faydalıdır. Tezis ifadəsi mövzu sualına necə cavab verəcəyinizin qısa bir ifadəsidir. Beləliklə giriş məqsədi barədə fikirlərinizlə məqalə sonunda əldə etdiyiniz nəticələr arasında aydın, tutarlı bir əlaqə olmalıdır. Giriş hissə əsliində genişləndirilmiş esseni ümumiləşdirir. Rəsmi bir xülasə və ya abstrakt yazmağınız tələb olunarsa, tezis bəyanatınızda giriş hissədə bu xülasənin və ya abstraktın mahiyyəti öz ək-

sini tapacaqdır. Tezis ifadələri, giriş və xülasə çox çətindir, lakin məqsədinizi aydınlaşdırmağa kömək etmək üçün vacibdir. Aşağıdakı səbəblərə görə inşa hissəsini yazdıqdan sonra bu bölmələri yazmağın faydalı ola bilər:

1. Əsl fikrinizə yalnız əsas diqqət çəkən məqamları nümayiş etdirdikdən sonra gələ bilərsiniz.
2. Məqalədəki məsələlərlə bağlı həll olunmuş ziddiyyətləriniz ola bilər və yazdığınız zaman fikrinizi dəyişdirə bilərsiniz.
3. Bəzi fikirləri genişləndirdikdə və digərlərinin əhatə dairəsini azaltdıqda və ya digərlərini ortadan qaldırdığınız zaman mövzu sahəsi dəyişə bilər.

Çalışacağınız terminlərin təriflərini, mənalarnı dəqiqləşdirmək başlanğıcda faydalıdır. Bir sıra ixtisaslaşdırılmış terminlərdən istifadə etdiyinizi düşünürsünüzsə, inşanın sonunda əlavə edilə bilən terminlər lüğətini birləşdirmək faydalı ola bilər. Beləliklə, essenin əsas hissəsini tərtib etməyə başlaya bilərsiniz. Hər bir abzas müəyyən bir mövzunu və ya alt mövzunu əhatə etməlidir. Bir abzasda bir və ya bir neçə cümlə uzun ola bilər. 50 ilə 150 söz arasında bir sıra hədəfləmək lazımdır. Paraqrafları nisbətən qısa tutmaq oxucunuza fikirlərinizi daha asan çatdırmaq və fikirləriniz arasındakı əlaqələri izləmək üçün kömək edir. Bu cür fərqli olmayan mətdəki fikirləri ayırmağa çalışmaq çox çətindir. Mükəmməl esse yazısı bəzən 'ölümsüz nəsr' olaraq təyin edilir, ancaq oxucunuz fikirlərinizi çıxarmaq üçün çox çalışmaq məcburiyyətində qalsa, ölümsüz nəsriniz bu qədər ölümsüz olmaya bilər, buna görə tərtibat və yazı dizaynına bir az fikir vermək lazımdır.

Mövzu cümləsi oxucunu bəndin əsas fikri ilə tanış edir. Mövzu cümlələri gələcəkləri işarələməlidir, ancaq jurnalistlərin yazdıqları xəbərlərdəki kimi, yalnız məlumat verməməlidir. Daha doğrusu, onlar da oxuculara daha çox şey öyrənmək istəyi verməlidir. Bəzi proqramları və ya funksiyaları ümumiləşdirən (məsələn, Microsoft Word-də Autosummarize və Document Map) bəndlərinizin hər birinin

birinci cümləsini ata bilər və mexanik olaraq essenin hamısının mənalı bir xülasəsini yarada bilər. Mövzu cümləsini təxirə salmaq mümkündür və bəzən arzu olunandır, məsələn dramatik təsir üçün - ancaq oxucunuzun səbrini çox uzatmayın. Məqalə cümlələrini yazmaq esse planlamasında kömək edə bilər. İstər tam, istərsə də qeyd şəklində xülasə şəklində olan mövzu cümlələrinizin siyahısı mənalı bir quruluş yaratmağınıza kömək edə bilər. Paraqraflarınızın sadəcə bir boşluq dənizində üzən bir-biri ilə əlaqəli olmayan mətn blokları olmadığına əmin olun. Münasibətləri müəyyənləşdirən söz və ifadələrdən istifadə edərək onları məntiqli və dinamik şəkildə əlaqələndirin, məsələn:

- Buna baxmayaraq, ... (In spite of this...);
- Yenə də, ... (Yet again, however ...);
- İkincisi, ... (Secondly, ...);
- Bu arada ... (Meanwhile, ...);
- Bunun əksinə olaraq ... (In contrast to this...);
- Bu qaydanın istisnası budur ... (The exception to this rule is ...).

Bu əlaqələr fikirlərinizi tutarlı bir şəkildə bir araya gətirməyə kömək edir və əhəmiyyətsiz sayılmamalıdır. Nəticəniz bütün mövzuları bir araya gətirərək mübahisənizi yekunlaşdırmalıdır. Həqiqi mənada, nəticə sizin esseinizin ən vacib hissəsidir, çünki bu, orijinal əsinizin eşidildiyi forumdur. Bu mərhələdə yeni bir məlumat verilmir; arqumentlərinizi yekunlaşdırır, yenidən fikirləşir, tez bəyanatına son cavabınızı verir və bunun nəticələrini yazırsınız. Təqdimatdakı ifadəni təkrarlamamalısınız, ancaq giriş və nəticəniz arasında bir simmetriya olmalıdır. Buna görə essenizin quruluşu yaxşı danışığı təqdimatı şəklində olmalıdır [2, s. 18].

Akademik bir esse yazmaq tutarlı bir fikir dəstini mübahisəyə çevirmək deməkdir. Oçerklər əslində xətti olduğu üçün - hər dəfə bir fikir təklif edirlər - fikirlərini oxucuya ən uyğun gələn qaydada təqdim etməlidirlər. Məqalənin uğurla qurulması oxucunun məntiqinə cavab vermək deməkdir.

Belə bir inşanın fokusu onun quruluşunu proqnozlaşdırır. Bu, oxucuların bilməli olduqları məlumatları və hansı qaydada qəbul etmələrini tələb edir. Beləliklə, esse quruluşu, etdiyiniz əsas iddia üçün mütləqdir. Müəyyən klassik inşa növlərinin (məsələn, müqayisəli təhlil) qurulması üçün təlimatlar olmasına baxmayaraq, müəyyən bir düstur yoxdur.

Tipik bir esse tez-tez ixtisaslaşdırılmış hissələrdə və ya bölmələrdə yerləşən bir çox müxtəlif növ məlumat ehtiva edir. Hətta qısa essələr bir neçə fərqli əməliyyat həyata keçirir: mübahisəni təqdim etmək, məlumatları analiz etmək, əks fikirlər qaldırmaq, nəticə çıxarmaq. Təqdimatların və nəticələrin müəyyən yerləri var, digər hissələrində yoxdur. Qarşılıqlı arqument, məsələn, bir abzasda, sərbəst bir hissə olaraq, başlanğıcın bir hissəsi və ya bitmədən əvvəl görünə bilər. Arxa fon materialı (tarixi kontekst və ya bioqrafik məlumat, əlaqəli nəzəriyyə və ya tənqidin xülasəsi, əsas terminin tərif, eyni zamanda aid olduğu konkret bölmə) tez-tez girişin və ilk analitik hissənin arasında məqalənin əvvəlində verilir [4].

Müxtəlif esse bölmələrini tezisinizlə qarşılaşarkən oxucunuzun verə biləcəyi bir sıra suallara cavab olaraq düşünmək faydalıdır. (Oxucularda suallar olmalıdır. Əgər vermirlərsə, tezisiniz, çox güman ki, mübahisəli bir iddia deyil, sadəcə həqiqətin müşahidəsidir). "Nə?" (What?) Bir oxucudan gözlənilən ilk sual "nədir": Tezislə təsvir olunan fenomenin doğru olduğunu hansı dəlillər göstərir? Suala cavab vermək üçün sübutlarınızı araşdırmalı və bununla da iddianızın doğruluğunu nümayiş etdirməlisiniz. Bu "nə" və ya "nümayiş" bölümü essenin əvvəlində, əksər hallarda birbaşa girişdən sonra gəlir. Əslində müşahidə etdiklərinizi hesabat verdiyiniz üçün ilk dəfə yazmağa başladığınız zaman söyləyə biləcəyiniz hissə budur. Ancaq əvvəlcədən xəbərdar olun: bitmiş essenizin üçdə birindən çoxunu (çox vaxt çox az) götürməməlisiniz. Belə olarsa, inşa balanssız qalacaq və sadəcə xülasə və ya təsvir kimi oxuna bilər.

"Necə?" (How?) Bir oxucu da tezis iddialarının bütün hallarda doğru olub olmadığını

ğını bilmək istəyəcəkdir. Müvafiq sual "necə" dir: Tezis əks-argumentin qarşısında necə durur? Yeni bir maddənin - başqa bir mənbəyə əsaslanan başqa bir dəlilə baxma tərzini - gətirdiyiniz iddialara necə təsir edir? Tipik olaraq, bir esse ən azı bir "necə" bölməsini əhatə edəcəkdir. (Bir oxucunun çətinləşdirən suallarına cavab verdiyiniz üçün buna "komplikasiya" deyin). Bu hissə ümumiyyətlə "nə" dən sonra gəlir, ancaq bir məqalənin uzunluğundan asılı olaraq mübahisəsini bir neçə dəfə çətinləşdirə biləcəyini və təkcə əks-argument olduğunu unutmayın. Bir essenin hər hansı bir yerində görünə bilər.

"Niyə?" (Why?) Oxucunuz da iddianızda nə ilə əlaqəli olduğunu bilmək istəyəcək: Niyə bir fenomeni şərh etməyiniz yanınızdakı kimsə üçün vacibdir? Bu sual tezisinizin daha böyük təsirlərinə toxunur. Oxucularınızın esseinizi daha geniş bir kontekstdə anlamasına imkan verir. "Niyə" cavabında esse öz əhəmiyyətini izah edir. Təqdimatınızda bu suala bir işarə verə bilərsiniz də, cavabın ən tam cavabı inşa sonunda başa çatır. Onu tərksəniz, oxucularınız yazılarınızı yarımqıq, ya da daha dəhşətli, mənasız və ya qapalı kimi yaşayacaqlar.

Plan yazmaq Məqaləni oxucu məntiqinə uyğun şəkildə qurmaq, tezisinizi araşdırmaq və oxucunuzun bildiyi və hansı ardıcılıqla ortaya çıxdığına görə argumentinizə inanmaq üçün əvvəlcədən düşünməyiniz deməkdir. Bunu etmək üçün ən asan yol, yazılı bir hekayə vasitəsilə inşa fikirlərini "xəritəyə" - plana salmaqdır. Belə bir hesab sizə fikirlərinizin ilkin qeydini verəcək və fikirlərinizi anlamaqda oxucu ehtiyaclarının hər mərhələsində özünüzü xatırlatmağa imkan verəcəkdir [3, s. 21-29].

Məqalə xəritələri oxucunuzun fon məlumatlarını, əks argumenti, əsas mənbənin yaxın təhlilini və ya ikinci dərəcəli mənbəyə bir dönüş gözlədiyini təxmin etməyinizi xahiş edir. Esse "xəritələri" bir bəndin hissələri ilə olduğu qədər paraqraflarla da əlaqəli deyil. Planınızı belə hazırlamağa çalışın:

Tezisinizi bir-iki cümlə ilə ifadə edin, sonra bu iddianı irəli sürməyin nə üçün vacib olduğunu söyləyən başqa bir cümlə yazın.

Başqa sözlə, bir oxucunun iddianı sizinlə araşdıraraq nə öyrənə biləcəyini göstərin. Budur nəticədə nəzərə alacağınız "niyə" sualına cavabınızı gözləyirsiniz. Növbəti cümlənizə belə başlayın: "İddiamdan əmin olmaq üçün bir oxucunun bilməsi lazım olan ilk şey ..." Sonra bir oxucunun bilməli olduğu ilk şeyin niyə olduğunu söyləyin və iddianı ortaya qoyacağını düşündüyünüz bir və ya iki sübutun adını çəkin. Bu, "nə" sualına cavab verməyə başlayacaq. (Alternativ olaraq, oxucunuzun bilməsi lazım olan ilk şeyin bəzi arxa plan məlumatları olduğunu görə bilərsiniz). Aşağıdakı cümlələrin hər birinə belə başlayın: "Lazım olan növbəti şey ..." Bir daha, səbəbini söyləyin və bəzi dəlilləri qeyd edin. Məqaləni düzəldənə qədər davam edin. Xəritəniz təbii olaraq sizi nəyin, necə və nə üçün əsas suallara bəzi ilkin cavablardan keçirməlidir. Fəqət bu bir müqavilə deyil – fikirlərin ortaya çıxma qaydası şərt deyil. İnşa xəritələri çevikdir; fikirlərinizlə inkişaf edirlər.

Problemə əlamətləri. Esselərdə ümumi bir qüsur "keçid" dir ("xülasə" və ya "təsvir" də etikətlənir). Keçirmə oçerkləri öz mənbələrini yaratmaqdan daha çox mənbələrinin quruluşunu izləyir. Bu cür oçerklər ümumiyyətlə mübahisəli deyil, təsviri tezisə malikdir. "Zaman" sözləri ("ilk", "sonrakı", "sonra") və ya "siyahı" sözləri ("ayrıca", "başqa", "əlavə ") ilə başlayan abzas açıqlarından ehtiyatlı olun. Hər zaman problem yaratmadıqlarına baxmayaraq, bu abzas açanlar tez-tez bir inşa tezisinin və quruluşunun əlavə işə ehtiyac duyduğunu göstərirlər: inşa sadəcə mənbə mətninin xronologiyasını əks etdirməsini təklif edirlər (zaman sözləri halında: əvvəl bu olur, sonra və sonra başqa bir şey..) və ya sadəcə nümunədən sonrakı nümunələri sadalayır.

Esse yazmaq sizə bir çox cəhətdən kömək edir. Məntiqi düşüncə tərzinizi və öz yazı üslubunuzu inkişaf etdirməyə kömək edir. Öz düşüncə və yazı üslubunuzu inkişaf etdirdikdən sonra inşa üçün digər yazı tapşırığı üçün məzmun hazırlamaq və özünüzü yazı şəklinə ifadə etmək asan olacaq. Buna görə mütəxəssis

bir akademik yazıçı olmaq üçün məşq etməyə davam edin [5].

Nəticələrin təhlili: Bu tədqiqat tələbələri xarici dil bacarıqlarını düzgün qurmaq nəzdində akademik uğurlarında mühüm rol oynadığını göstərir. Araşdırmalardan əldə edilən məlumatlar esse yazı qaydalarını və formasına aid biliklər öyrənənlərin uğurlarına təsir etdiyini göstərir. Yuxarıda qeyd edilən qaydaların yazı tədrisi zamanı tətbiq edilməsi dil bacarıqlarını daha da inkişaf etdirə bilər, eyni zamanda tələbələrin bu yazı qaydalarına və formasına əməl etməklə öz esse yazılarını daha da dolğun edə bilər.

Tədqiqatın əsas nəticəsi göstərdiki dilin öyrənilməsində əsas amil yalnız lüğət və ünsiyyətin qurulması ilə yekunlaşmır, eyni zamanda yazı bacarıqlarında düzgün qurulması üçün lazım olan qaydalara əməl edilməlidir. İngilis dilində yazı qaydalarının öyrənməyin bəlkə də, ən effektiv yolu bu sahədə dəstəkləyici mühitin yaradılmasıdır. Ümumiyyətlə, tələbə öyrənmə prosesində özünü rahat və sərbəst hiss etməsə, fikrini nəinki şifahi şəkildə ifadə etmək, hətta yazıda çətinlik çəkirsə onda həmin anda öyrənmə prosesindən söhbət gedə bilməz və istənilən nəticə əldə edilə bilməz, beləliklə təlim prosesi uğursuz nəticələyə bilər. Qeyd olunan problemləri aradan qaldırmaq üçün ingilis dilini öz maraq dairəsinə uyğun olaraq ciddi bir yolla öyrənmək və dil yazı bacarıqlarının öyrənmə məsələsini xüsusi olaraq diqqət yetirdiyin əziyyətli bir iş kimi görmək əvəzinə, onu gündəlik həyat tərzinin bir parçası olan maraqlı bir fəaliyyət növünə çevirmək lazımdır.

Yekun nəticələr. Akademik inşa yazıçısı oxucuları dəlillərə əsaslanan bir fikrə inan-

dırmağı hədəfləyir. Məqalənin başlanğıcı bu müddətdə həlledici bir ilk addımdır. Oxucuları cəlb etmək və nüfuzunuzu müəyyənləşdirmək üçün esse başlanğıcı müəyyən işi yerinə yetirməlidir. Başlanğıcınız inşa yazısını təqdim etməli, diqqət mərkəzində saxlamalı və oxucuları istiqamətləndirməlidir.

Müxtəlif mürəkkəblikdəki cümlələr və söz ehtiyatı təsirli yazı xüsusiyyətlərindən biridir. Yazarkən eyni sözləri və ifadələri dəfələrlə istifadə etməməyə çalışın. Nəticədə, müxtəlif mövzularda nümunə inşa yazmağı təcrübə etməyinizi məsləhət görürük. Əvvəlcə şah əsərləri olmasalar da bir az müntəzəm məşqlər tezliklə bunu dəyişdirəcək - və gerçək şeyə gəldikdə daha yaxşı hazırlaşacaqsınız.

ƏDƏBİYYAT

1. **Anderson Jonatha** *Assignment and thesis writing*, 4th edn., John Wiley & Sons, Brisbane, Academic writing: a practical guide for students, Routledge/Taylor & Francis, London. 2016, Academic writing: a handbook for international students, Routledge/Taylor & Francis, London.
2. **Bailey Stephen**, *Academic writing: a handbook for international students*, Routledge, London/New York 2015.
3. **Barry Marian** *Steps to academic writing*, Georgian Press, New York City 2014.
4. **Cassell Susie Lan, Moore, Kathleen Muller**, *Techniques for the thesis bound essay*, Longman, London/New York 2017.
5. **Mulvey Dan** *Write on! Your easy-to-follow guide for writing essays and term papers*, Barron's Educational, New York 2017.

АКАДЕМИЧЕСКОЕ ПИСЬМО – ЭССЕ

О.А. Шукурова

Азербайджанская Государственная Академия Физической Культуры и Спорта

Кафедра Социальных наук

ofelya.shukurova@sport.edu.az

Аннотация: Изучая иностранный язык, то есть английский, мы стараемся улучшить его четыре основных навыка и строить на них направление обучения. Из этих навыков, конечно, наиболее сложными являются письменные навыки студентов. Мы не можем писать, как говорим. У каждого типа письма свои правила и форма. В этой статье речь пойдет об оттенках речи. Эти знания позволят вам развивать портативные навыки и профессиональное письмо, которое ценно для вас не только во время учебы, но и после окончания учебы. Что нужно для хорошего эссе? Академическое эссе призвано убедить читателей в

мнении, основанном на доказательствах. Академическое эссе должно отвечать на вопрос и соответствовать заданию. Должен быть тезис (ответ на вопрос) и аргумент. Автор должен попытаться что-то представить или обсудить. Академическое эссе должно включать соответствующие примеры, подтверждающие аргументы и информацию из академических текстов или надежных источников. В статье исследуется эта область и приводятся формы и правила, необходимые для написания хорошего эссе.

Ключевые слова: эссе, академическое письмо, тема исследования, содержание, методология.

ACADEMIC WRITING: ESSAY

O.A. Shukurova

Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport

Department of Social sciences

ofelya.shukurova@sport.edu.az

Annotation: When learning a foreign language, ie English, we try to improve its four basic skills and build our learning direction on these skills. Of these skills, of course, students' writing skill is the most difficult. We cannot write as we speak. Each type of writing has its own writing rules and form. In this article, we will focus on the shades we are talking about. It allows you to develop portable skills and write a professional direction, which is valuable not only for you during your studies, but also when you graduate and for us. What is needed for a good essay? The academic essay

aims to convince readers of an evidence-based opinion.

An academic essay must answer a question or assignment. There should be a thesis (answer to the question) and an argument. He should try to present or discuss something. An academic essay should include relevant examples, supporting arguments, and information from academic texts or reliable sources. The article explores this area and provides the forms and rules needed to write a good essay.

Keywords: essay, academic writing, research topic, content, methodology.